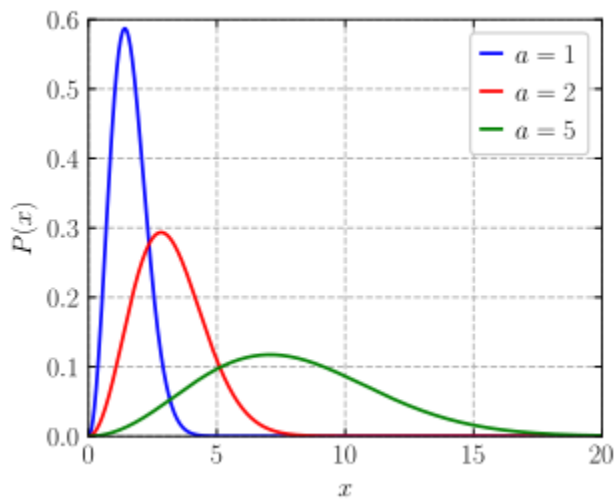
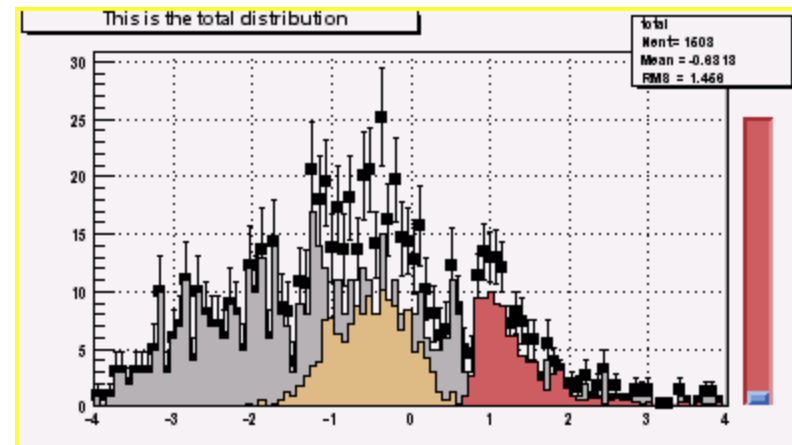
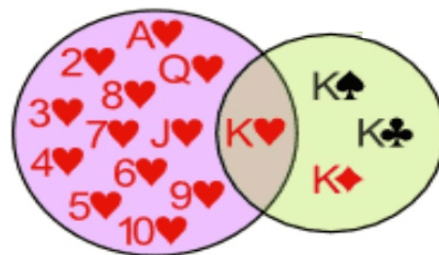
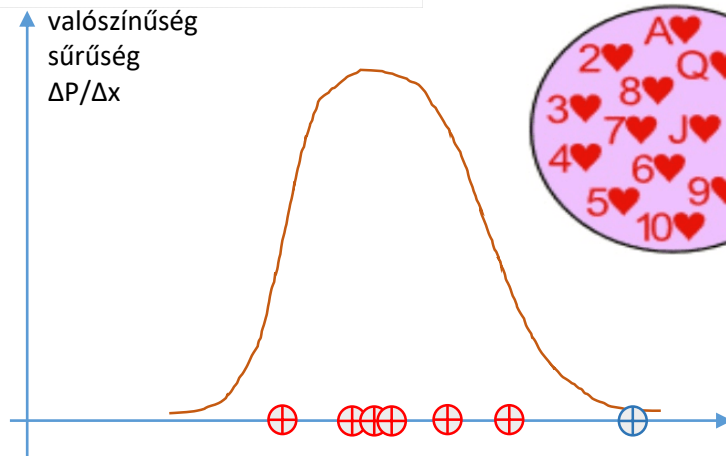
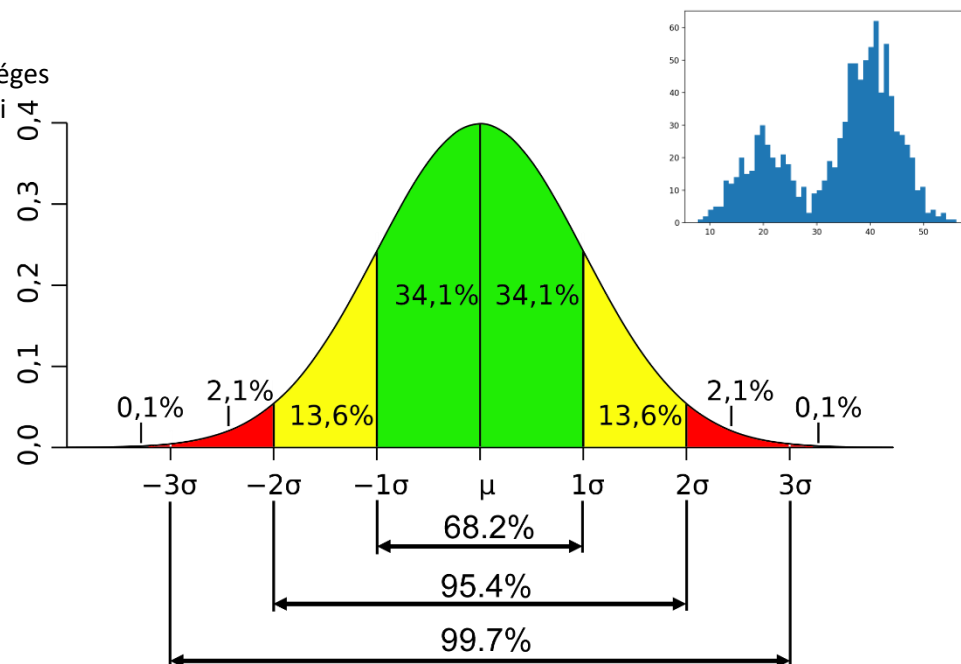

Esemény, valószínűség, eloszlás.

valószínűség
sűrűség
 $\Delta P / \Delta x$

x
lehetséges
értékei

Esemény:

Egy véletlen helyzet („kísérlet”) kimenetele
Tehát valaminek a *megfigyelhető* bekövetkezése

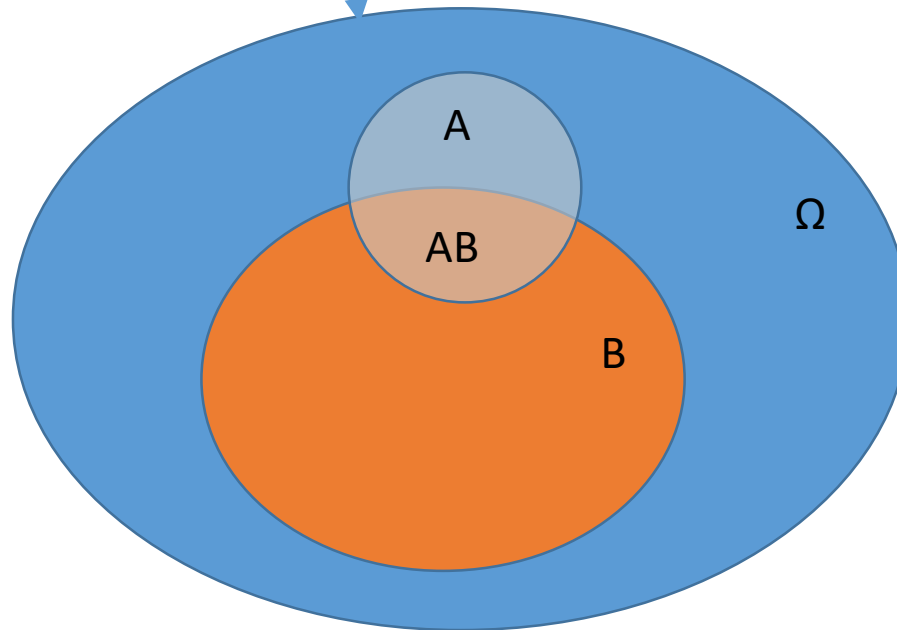

Egy eseményről egyértelműen meg
tudjuk állapítani, hogy **bekövetkezett**,
vagy **nem következett** be.

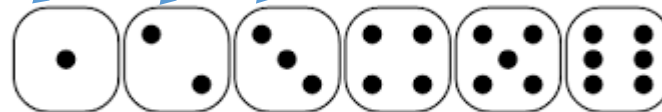

Eseménytér és események

Vannak elemi események
és összetett események

Ha minden **elemi eseményt** figyelembe vettünk, akkor meghatároztuk a teljes **eseményteret**.

$=\Omega$

Esemény **gyakorisága**

Elvégzünk N db kísérletet, és megszámloljuk hányszor következett be az adott esemény.

Pl.:

- > a társasjátékban 5 dobásból hányszor dobunk 6-ost.
- > mennyiszer kell felkelni éjszaka az ügyeletben.
- > hány sürgősségi császármetszés fordul elő egy hónapban.

Az esemény bekövetkezésének darabszámát hívjuk az esemény gyakoriságának.

Gyakran k-val jelöljük, de lehet n-el, stb is. pl. k_A az A esemény megfigyelt gyakorisága.

Relatív gyakoriság

Megadjuk az esemény gyakoriságát az elvégzett kísérletek *arányában*, tehát k_A/N -t adjuk meg. (lehet %-ban is megadni)

Nagy számok törvénye

A relatív gyakoriság általában csak *körülbelül* ugyanaz ha több kísérlet-sorozatot hasonlítunk össze.

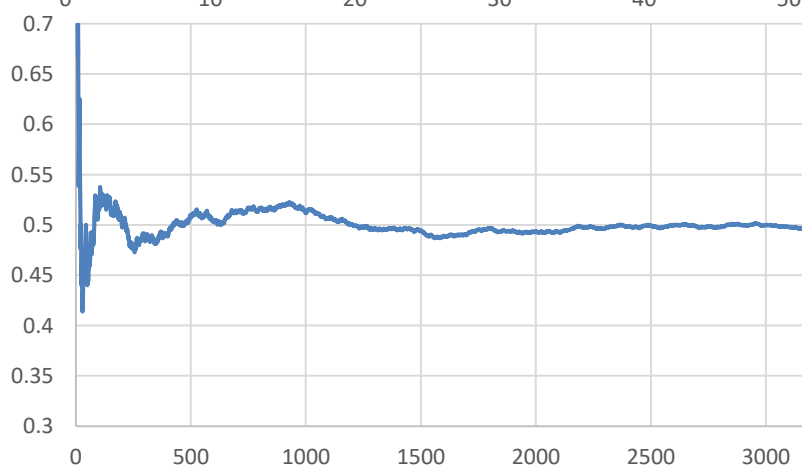
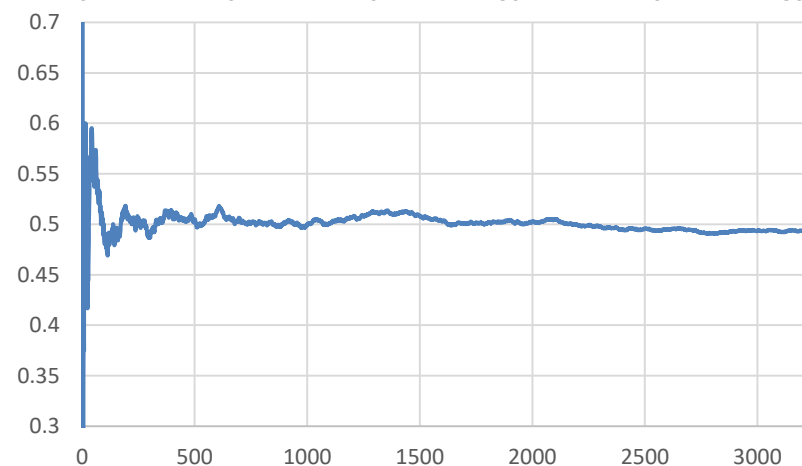
Azonban általában *stabilizálódik* ha a elég sok kísérletünk van.

Az a szám ami körül a relatív gyakoriság stabilizálódik* a valószínűség (P)

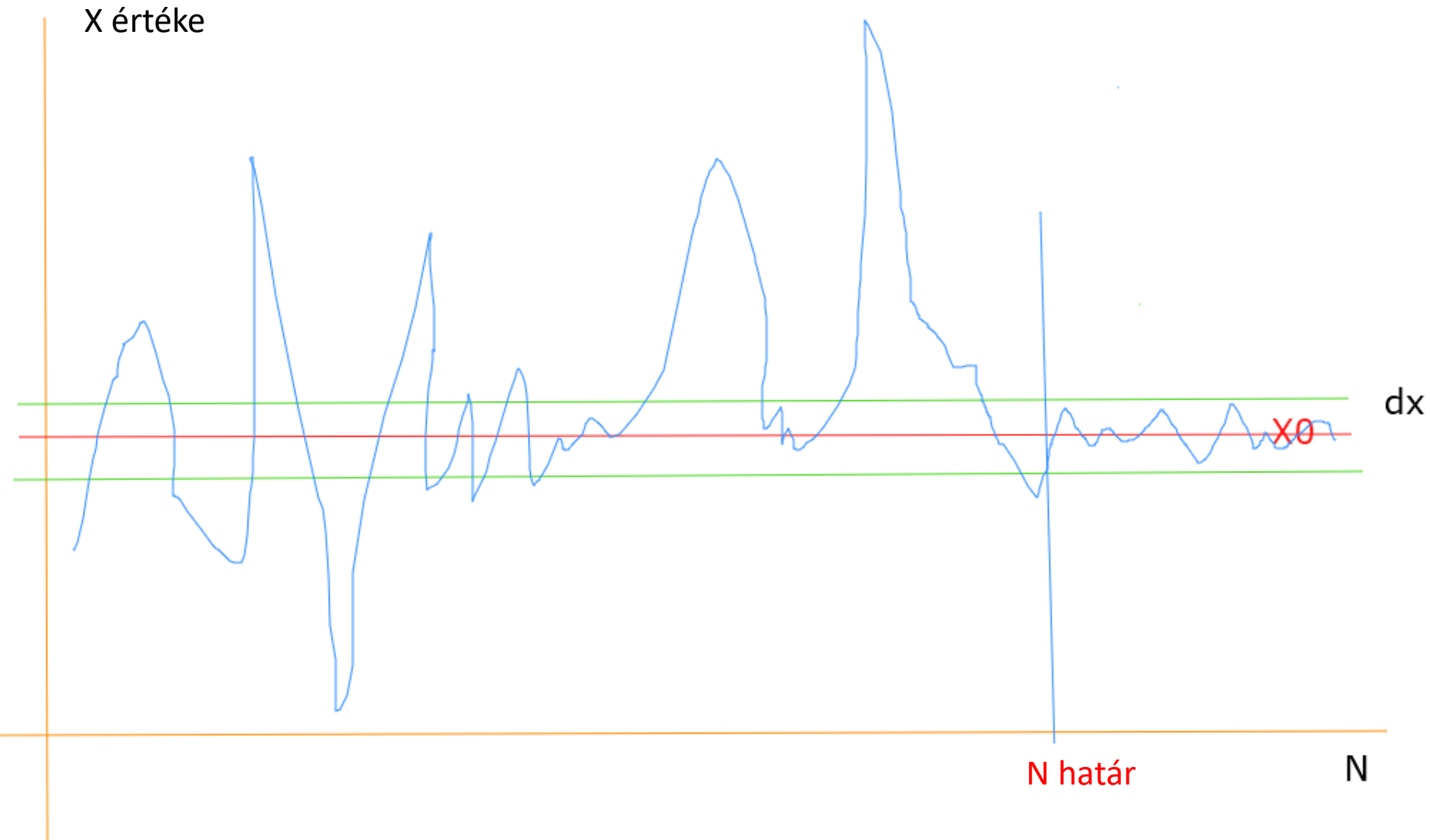
*: ez a *frekventista* definíció

Létezik a Bayes-féle definíció is.

Fej vagy írás kísérletekből származó relatív gyakoriságok

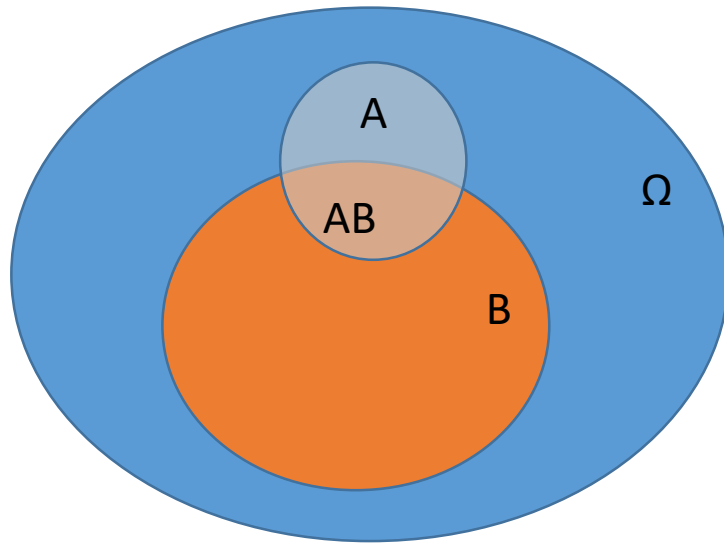

Kiegészítés: a határértéket úgy mondjuk, hogy az elvben létező X_0 határértékhez, és dx maximális eltéréshez mindig megadható egy olyan N határnagyság, hogy ha ennél több azonos kísérletet végzünk el, akkor a relatív gyakoriság X_0 -tól nem fog jobban eltérni mint dx .

Események egymáshoz képesti viszonya

Az hogy mit tekintünk eseménynek tőlünk függ! (az ami minket éppen érdekel)

Lehetnek összetett események

- páros számot dobunk
- kapunk eltérést a vértékben

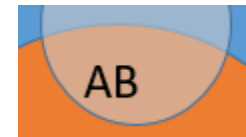
logikai összefüggések események között:

vagy

és

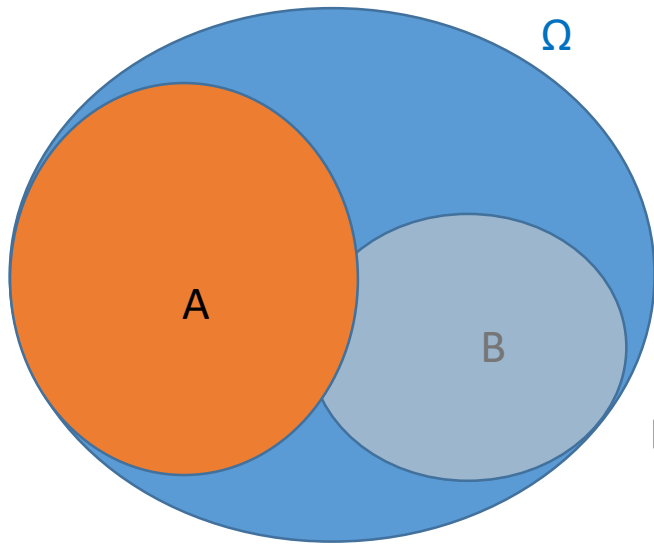
Az egyik valósul meg

Egyszerre valósulnak meg

Egymást kizáró események: CSAK az egyik valósulhat meg egyszerre, egy adott kísérletben
pl. párosat vagy páratlant dobtunk? Egyszerre csak az egyik lehet, együtt nem fordulnak elő.

Ellentett esemény: Nem-A : azaz nem az A esemény következik be.

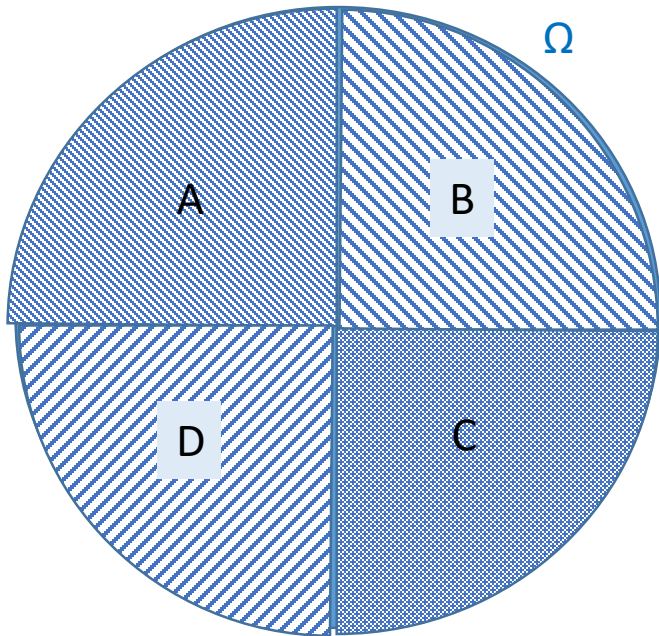
pl. „nem lázas a beteg”

Egymást kizáró események

vagy-vagy

Egymást kizáró eseményekre igaz hogy $P(A \text{ vagy } B) = P(A) + P(B)$

Elemi események:

Olyan események melyeket nem lehet, vagy nem szükséges további darabokra bontani az adott kérdés vizsgálatakor.

Fontos, hogy az egész Ω eseményteret lefedjék az elemi eseményeink!

Szokásos jelölések:

és $P(A \text{ és } B) = P(A * B) = P(A \cap B) = P(A \cdot B) = P(AB)$

vagy $P(A \text{ vagy } B) = P(A + B) = P(A \cup B) = P(A \vee B)$

Nem $P(\text{nem } A) = P(!A) = P(\sim A) = P(\bar{A})$

Kolmogorov-axiómák:

$$0 \leq P(A) \leq 1$$

$$P(A \cdot \bar{A}) = P(\emptyset) = 0 \quad \text{lehetetlen esemény}$$

$$P(A + \bar{A}) = P(\Omega) = 1 \quad \text{biztosan bekövetkező esemény}$$

$\emptyset$: üres halmaz, azaz a „semmi”

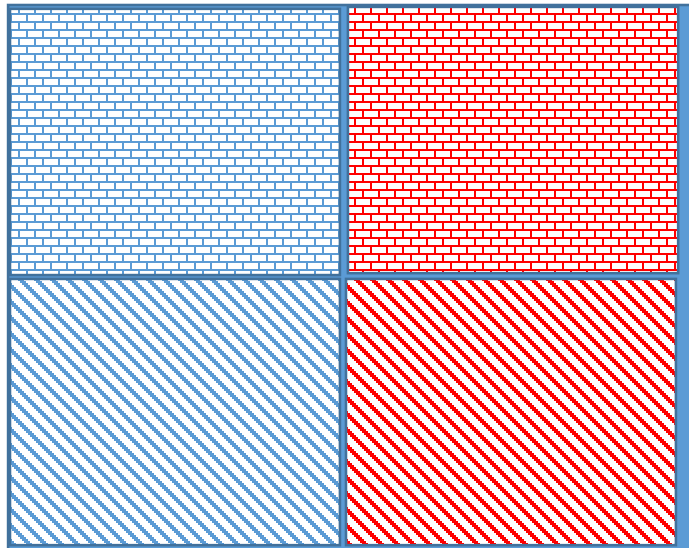
Ω : a teljes eseménytér azaz „bármilyen”

stochasztikus függetlenség

Két esemény független, ha egymás gyakoriságát nem befolyásolják, tehát ha az egyik esemény bekövetkezése nincs hatással a másik esemény bekövetkeztére.

pl. az egyik páciens köhög, a következőnek pedig bőrgyógyászati problémája van.

Vagy a kockával először 2-est dobunk, utána pedig 5-öst. Mivel a kocka „nem emlékszik” így minden dobás teljesen új, és minden oldal egyformán esélyes

$$P(\text{rácsos}) = 2/4 = 0.5$$

$$P(\text{csíkos}) = 2/4 = 0.5$$

$$P(\text{kék}) = 2/4 = 0.5$$

$$P(\text{piros}) = 2/4 = 0.5$$

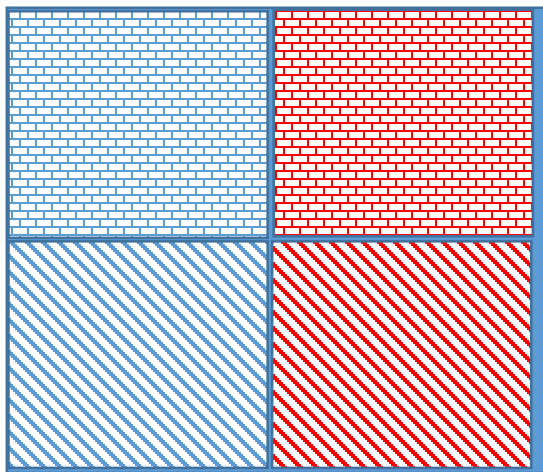
$$P(\text{csíkos ÉS piros}) = 1/4 = 1/2 * 1/2 = P(\text{piros}) * P(\text{csíkos})$$

**Általában: két esemény (A és B) akkor és csak akkor független,
ha mindig teljesül rájuk hogy $P(A \text{ és } B) = P(A) * P(B)$**

Feltételes valószínűség

$P(A \mid B)$ = annak a valószínűsége, hogy A esemény bekövetkezik, ***feltéve hogy*** B bekövetkezett.

pl. :   lázas-e a páciens, *feltéve hogy* tudjuk hogy COVID-19 fertőzött.
5-öst kapok statisztikából *feltéve hogy* eddig minden vizsgám jeles volt.

Ω egy része érdekel minket csupán, a kérdésünk az hogy azon belül milyen az előfordulási valószínűség.

$P(\text{kék} \mid \text{csíkos})$ = kékek valószínűsége a csíkosak között. Itt két csíkos van, abból egy a kék, tehát $P(\text{kék} \mid \text{csíkos}) = \frac{1}{2}$

Megjegyzések:

1. független eseményekre $P(A \mid B) = P(A)$
2. Két eseményre $P(AB) = P(A \mid B) \cdot P(B)$ ez a „szorzási szabály” vagy Bayes-tétel

-> bővebben a Bayes-statisztika részben!

példák:

- Részhalmaz esete: Annak a valószínűsége hogy a páciensünk cukorbeteg (B) pl. 15%. Az hogy II. típusú legyen (A) pl. 10%.

Akkor annak a valószínűsége, hogy II. típusú cukorbetegségben szenved, HA tudjuk hogy cukorbeteg, tehát

$$P(A|B) = P(AB)/P(B) = P(A)/P(B) = 10\%/15\% = 66.7\%$$

Megjegyzés: ha A részhalmaza B-nek akkor A esetén B automatikusan teljesül, azaz $P(AB)=P(A)$.

- Független események: Mekkora valószínűséggel lesz a következő páciensünk szemüveges (A), HA az előző nő volt (B)?

$$\text{Tehát } P(A|B) = P(AB)/P(B) = P(A)*P(B) / P(B) = P(A)$$

Megjegyzés: itt felhasználtuk a függetlenséget, tehát hogy A-t nem befolyásolja B. Ekkor józan ésszel azt kell várjuk hogy B meg sem jelenhet az eredményben, és ez így is van 😊

Kiegészítés:

A P értékből lehet további mérőszámot kiszámolni:

Esély (Odds): $O = \frac{P}{1-P}$

Ez lényegében azt mondja meg, hogy **hányszor jobban hajlandó egy esemény bekövetkezni, mint nem-bekövetkezni.** Akkor nagyon hasznos, ha az esemény-terünk csak két részre bontott, pl.: COVID-19 pozitív **lesz vagy sem.**

Rizikó, kockázat: itt két – vélelmezhetően nem független - eseményt vizsgálunk egyszerre: Az egyik Odds-át nézzük meg akkor ha a másik, a **rizikófaktor** jelen van, vagy nincs jelen.

B   R

$P(\text{Betegség} | \text{Rizikó}) = \text{„a betegség kockázata ha van rizikófaktor jelen”} = P(B^*R)/P(R)$

$P(\text{Betegség} | \text{nincs rizikó}) = P(B^*\bar{R})/P(\bar{R})$

Kockázati hányados = Rizikó hányados =
$$\frac{P(B | R) = P(B^*R)/P(R)}{P(B | \bar{R}) = P(B^*\bar{R})/P(\bar{R})}$$

Azaz: **hányszorosára növeli a meglévő rizikófaktor a betegség valószínűségét (kockázatát) ahhoz képest mintha nem lenne rizikófaktor jelen.**

Esélyhányados: Az esélyek hányadosa rizikófaktor mellett és anélkül.

(Odds Ratio)

$$OR = \frac{O_{B|R}}{O_{B|\bar{R}}}$$

Ez valójában 4 db feltételes valószínűség ismeretét jelenti a gyakorlatban

Nevezetes eloszlások

Sok olyan eloszlás van aminek a matematikai alakja megadható, azaz az $P(x)$ függvény ismert. Folytonos változó esetén gyakran az integrált, vagy kumulatív függvényt adják meg, tehát a $P(\xi < x)$ -et (ahol most a görög ξ jelöli a valószínűségi változót)

Ezeket nevezetes eloszlásoknak hívjuk, sokszor alakítjuk át később az elsődleges valószínűségi változót úgy, hogy az átszámított érték valamely ismert, nevezetes eloszlást kövessen.

Példák (lesz ami később előkerül még): **Nem kell tudni felsorolni!**

- normál- vagy Gauss-eloszlás

- t-eloszlás

- egyenletes eloszlás

- exponenciális eloszlás

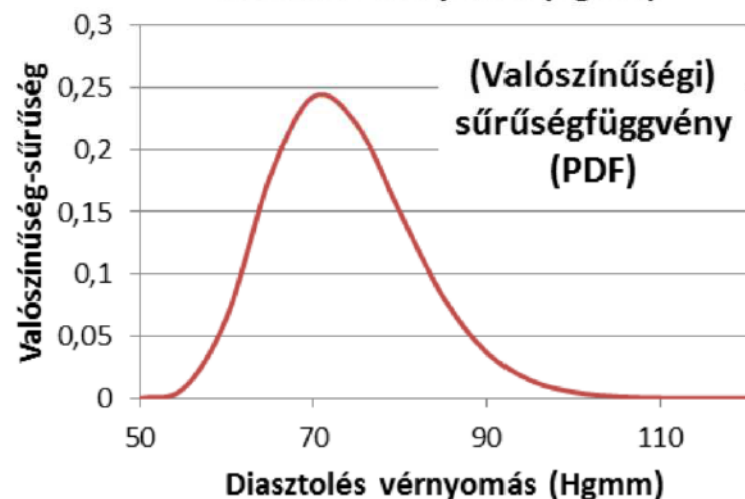
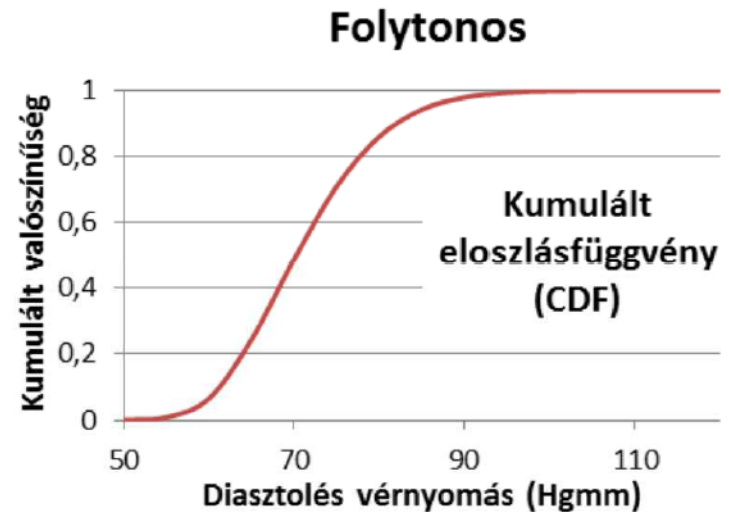
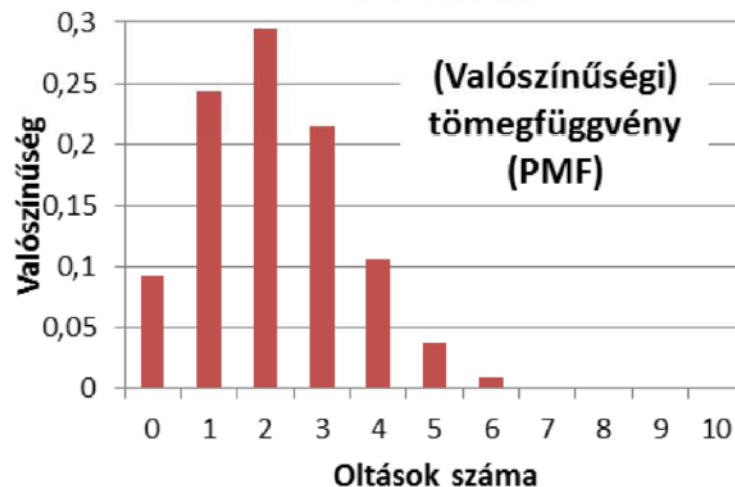
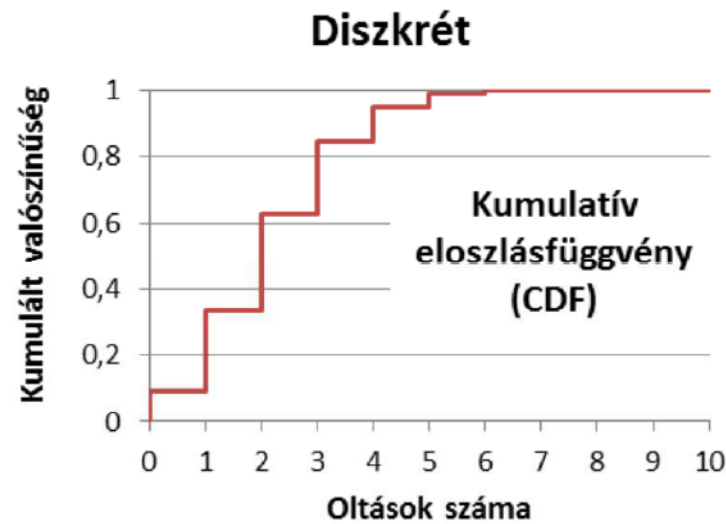
- binomiális eloszlás

- χ^2 -eloszlás

- geometrikus eloszlás

- log-normál eloszlás

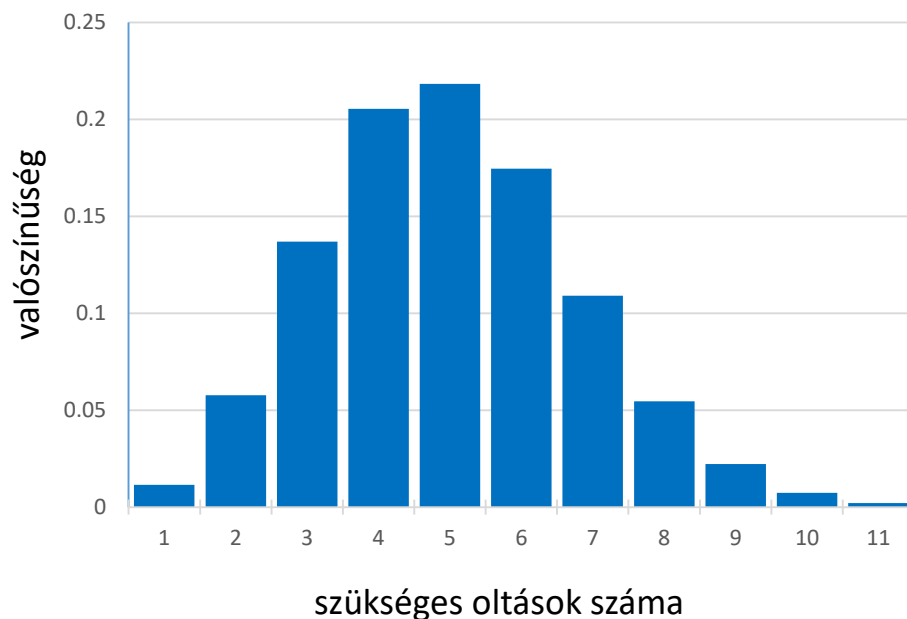
Többféleképpen lehet eloszlásokat ábrázolni

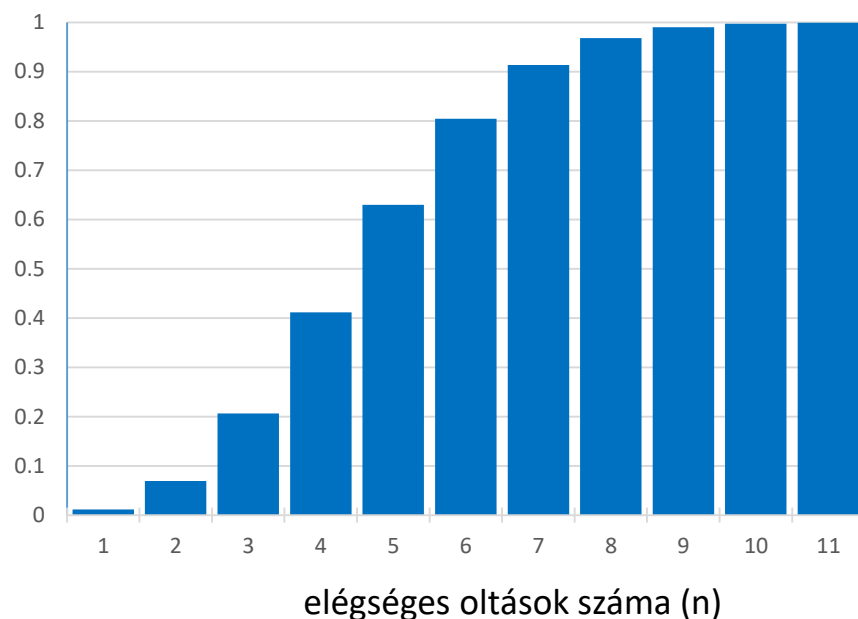
Attól függően szoktunk választani, hogy kumulált eloszlást akarunk-e, és diszkrét vagy folytonos a megfigyelt valószínűségi változónk.

Binomiális (Bernoulli) eloszlás

Megmutatja hogy N kísérletből mekkora valószínűséggel következik be A esemény k-szor. Azaz $P(A,k,N)$ -t kaphatjuk meg minden $k \leq N$ esetre, feltéve hogy $P(A)$ ismert.

$P(x)$ függvény
(tömegfüggvény)

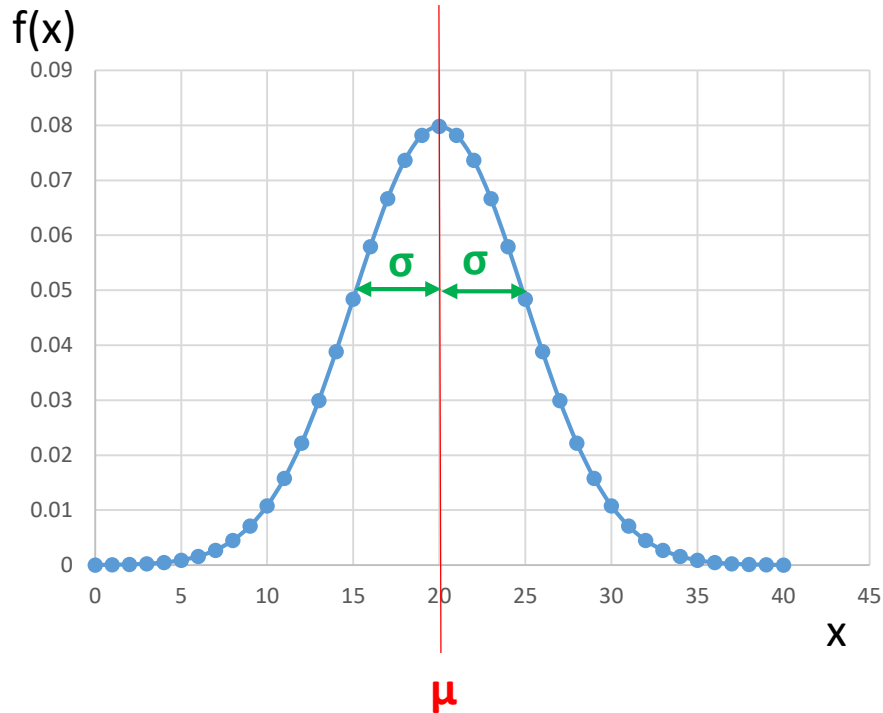

$P(x < n)$ függvény
(kumulatív függvény)

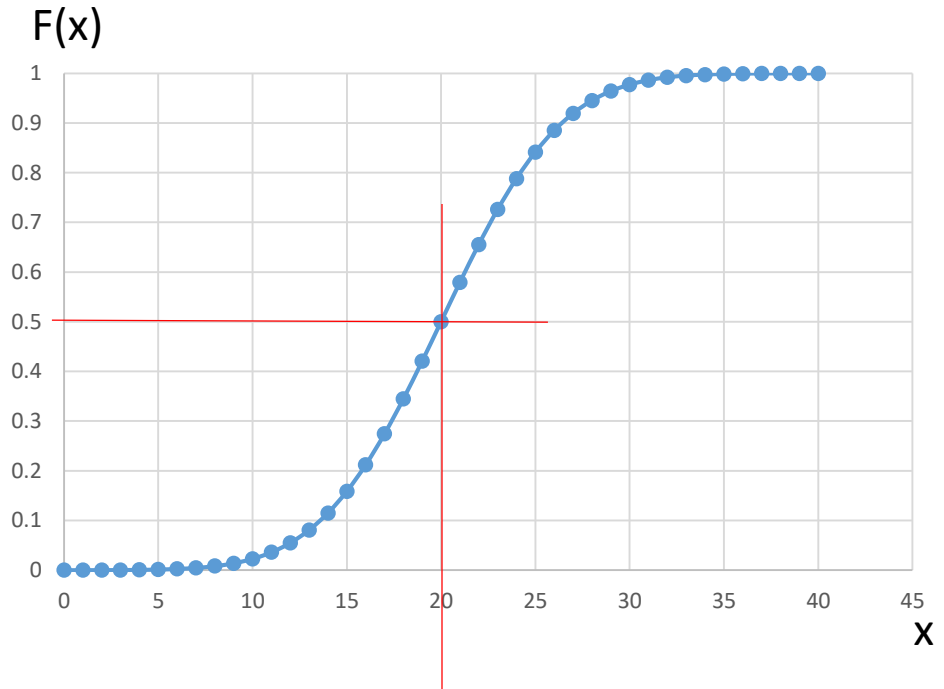
példa: Ha a múlt hónapban 3000 esetből volt 12 akut operációt igénylő, és ma en vagyok ügyeletben, várhatóan 20 esettel, akkor mire számítsak?

Normál (Gauss) eloszlás

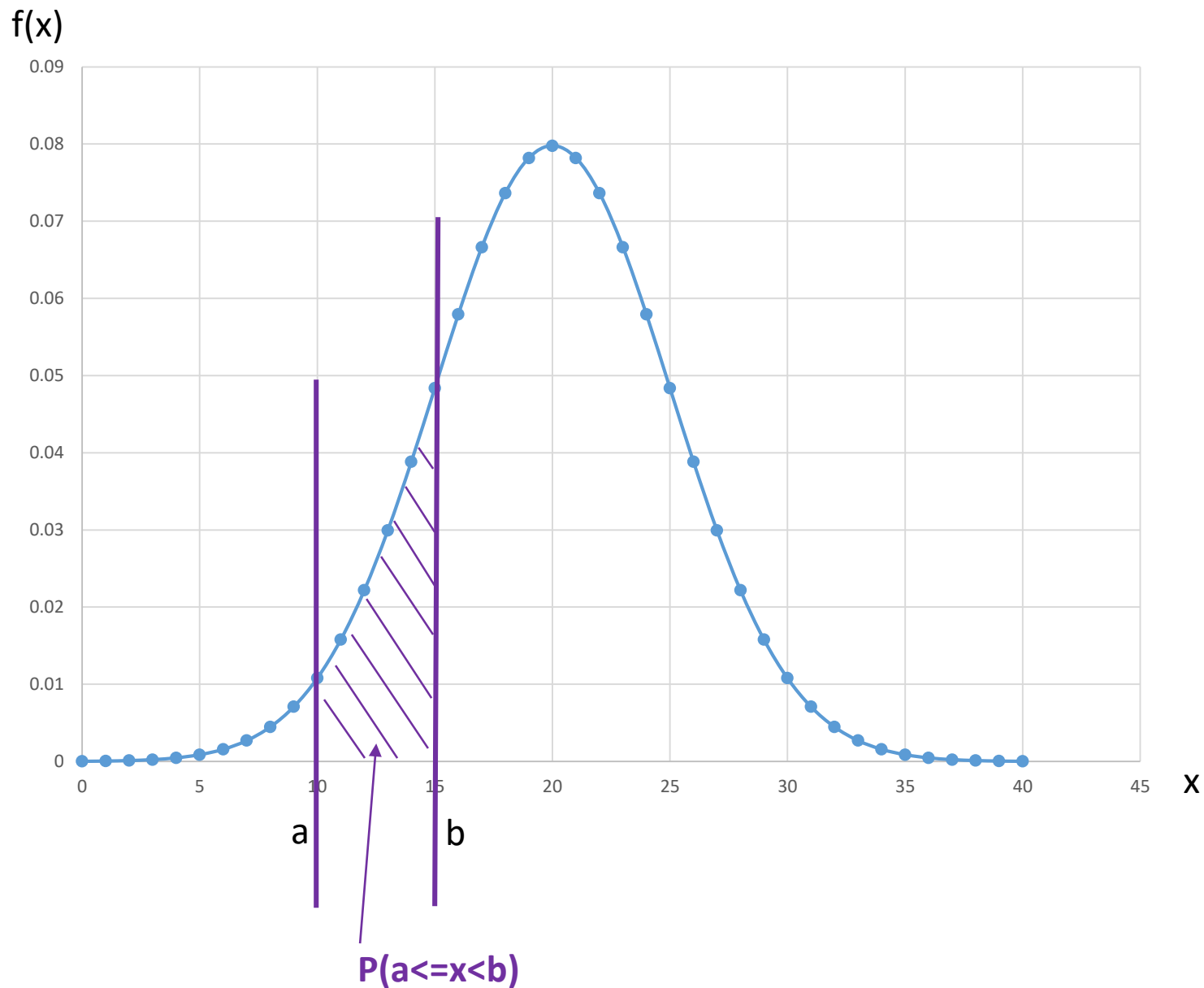
sűrűségfüggvény

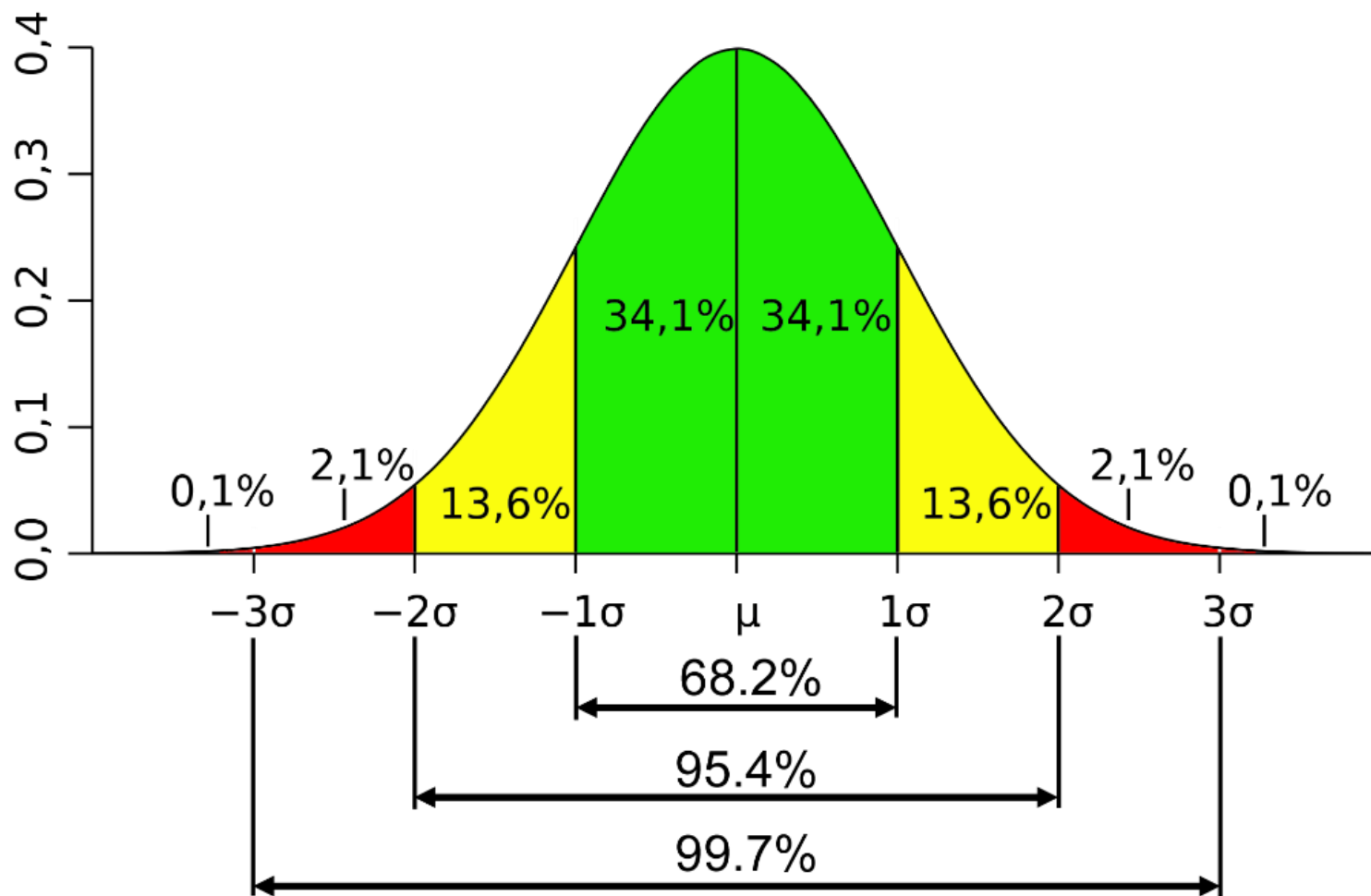
(kumulatív) eloszlásfüggvény

Folytonos változó esetén jöhet szóba, két jellemző paramétere van, a közepet megadó várható érték μ , és a szélességet megadó szórás σ .

Vigyázat! A sűrűségfüggvény értéke maga nem valószínűség, csak a görbe egy darabja alatti terület az!

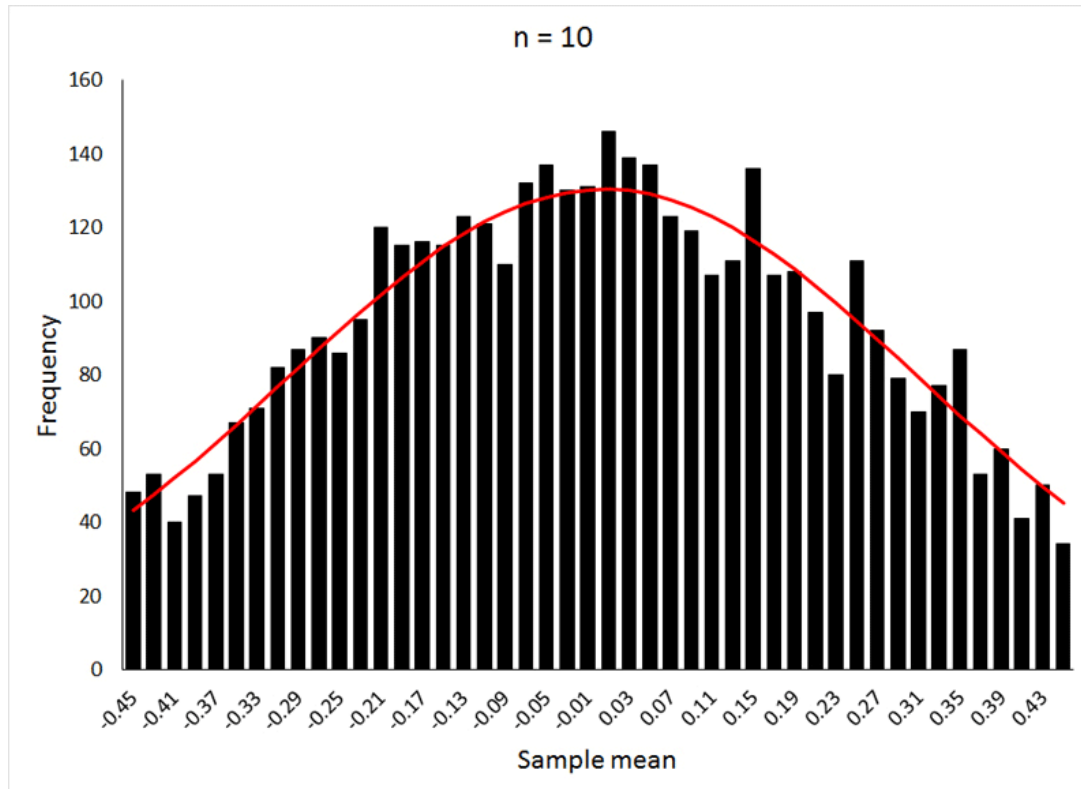

Nevezetes területek a Gauss görbe alatt

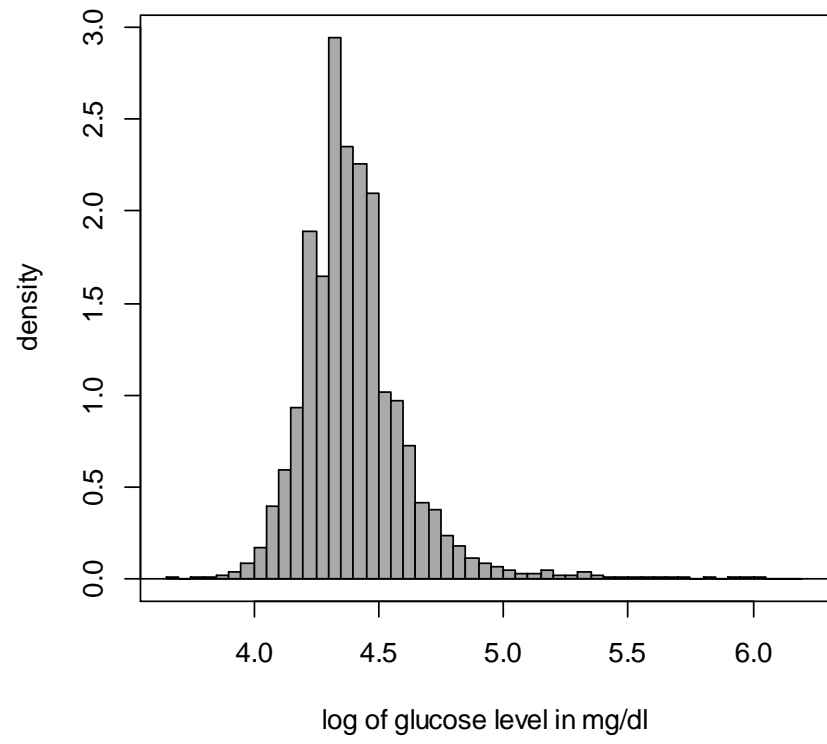
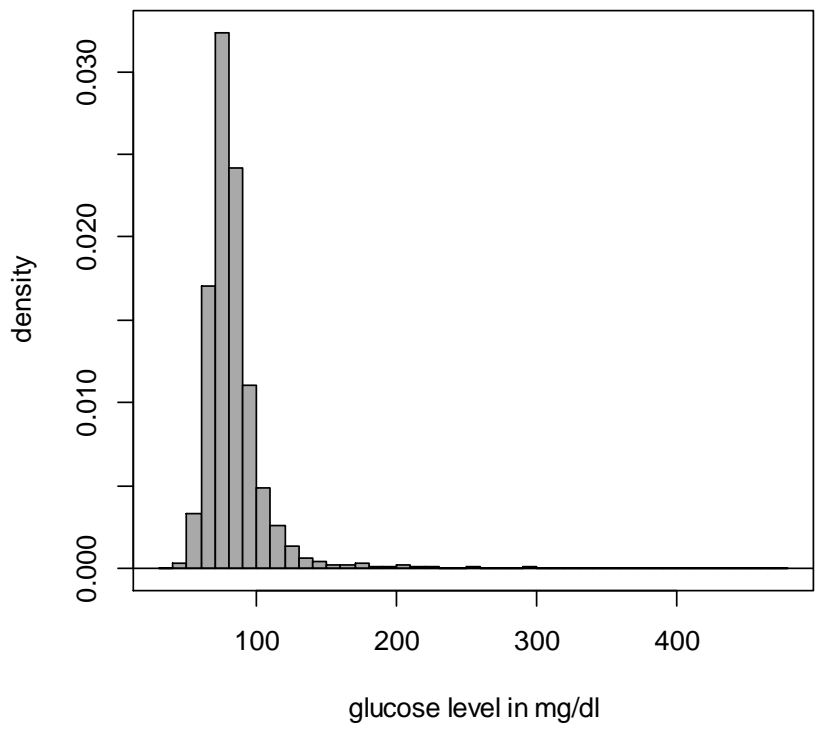
Nagyon sokszor találkozunk jó közelítéssel normál eloszlású változóval

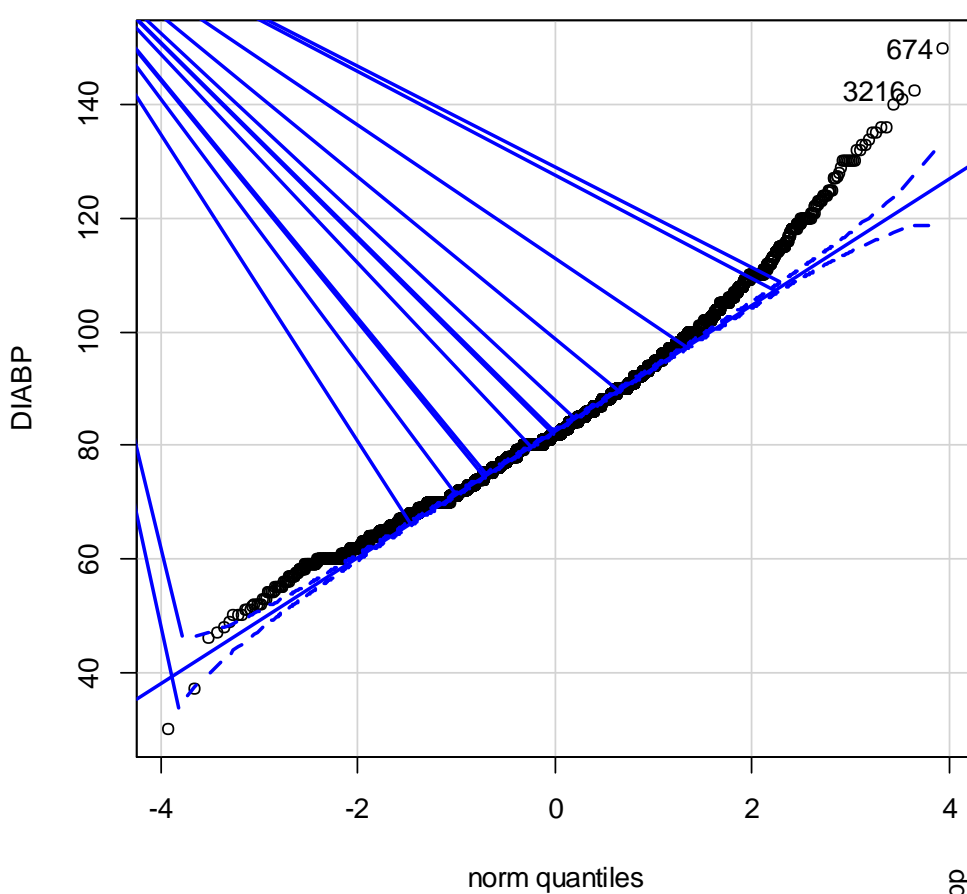
A becslések egyik célja az, hogy a valószínűségi változóhoz tartozó paramétereket (μ, σ) megpróbáljuk megmondani a minta alapján.

-> Id következő óra!

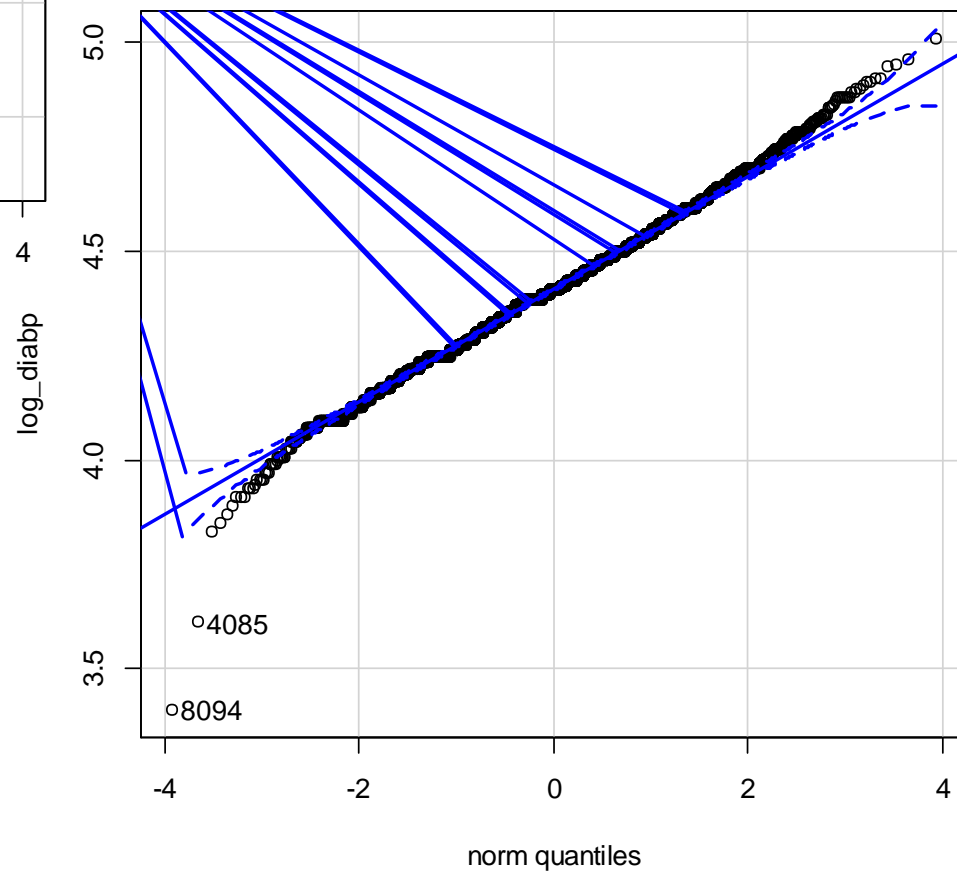
sokszor előfordul, hogy a mért értékek logaritmusa mutat inkább normál eloszlást. Ez a lognormál eloszlás. (sok vér-paraméter ilyen)

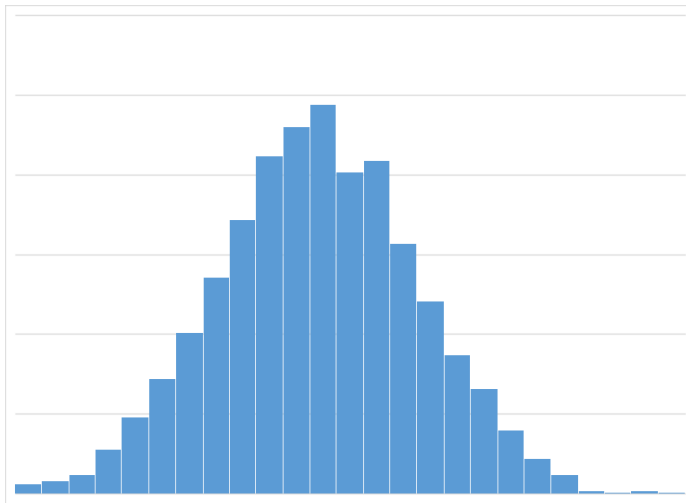
QQ plot
(quantile-quantile plot)

a valós kvantilisokat összevetjük egy ismert elméleti eloszlásból valókkal, így látható hogy az adatok követik-e az adott eloszlást.

Centrális határ-eloszlás tétele

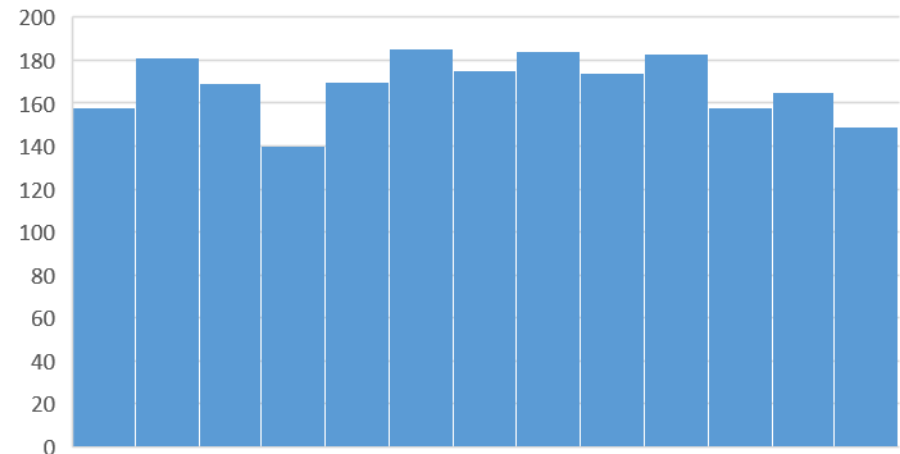
Ha van egy valószínűségi változónk amit **nagyon sok** (lehetőleg azonos eloszlású) egymástól független véletlen változó egyszerre határoz meg, akkor ez a „közös” változó normál eloszlást fog követni. Annál jobban, minél több véletlen határozza meg.

Az átlag eloszlása

30 db elemi változó átlaga

Egyes elemi változók eloszlása

A nevezetes, jól ismert eloszlások sokmindenre használhatóak 😊

-> hipotézis-vizsgálatok, döntések